

STRUCTUUR EN ORGANISATIE VAN HET ONDERWIJSSYSTEEM

1. ONDERWIJSNIVEAUS EN -VORMEN

Traditioneel zijn er drie onderwijsniveaus: het basisonderwijs, het secundair onderwijs en het hoger onderwijs. Naast deze onderwijsniveaus is er nog het levenslang leren, dat zich hoofdzakelijk tot volwassenen richt. Sinds september 2009 bestaat er binnen het Vlaams onderwijsbestel ook hoger beroepsonderwijs.

1.1 Het basisonderwijs

1.1.1 Structuur en organisatie

Het basisonderwijs omvat het kleuteronderwijs en het lager onderwijs.

In een basisschool wordt er zowel kleuter- als lager onderwijs gegeven maar in een autonome kleuterschool is dat alleen kleuteronderwijs. In een autonome lagere school wordt enkel lager onderwijs ingericht.

Het kleuter- en lager onderwijs staan structureel los van elkaar. Om toch een vloeiende overgang te realiseren, moeten nieuwe scholen voor gewoon onderwijs vanaf 1 september 2003 zowel kleuter- als lager onderwijs inrichten.

Sinds 1 september 2003 werd ook een nieuwe structuur geïntroduceerd: de **scholengemeenschap**. Deze structuur bestond al langer voor het secundair onderwijs. Een scholengemeenschap is een verzameling van verschillende scholen van eenzelfde onderwijsniveau (basis- of secundair onderwijs) die samenwerken op diverse vlakken (logistiek, studieaanbod, ...). Dat kunnen scholen zijn met eenzelfde of met een verschillend schoolbestuur en ze behoren tot eenzelfde of een verschillend onderwijsnet. Momenteel wordt er gewerkt aan een nieuw kader rond bestuurlijke optimalisatie.

Er is gewoon en buitengewoon basisonderwijs.

Het kleuteronderwijs is toegankelijk voor kinderen van 2,5 tot 6 jaar. In het **gewoon kleuteronderwijs** kunnen kinderen tussen 2,5 en 3 jaar op zeven momenten starten: op de eerste schooldag na elke vakantieperiode en op de eerste schooldag van februari. Vanaf 3 jaar kan een kleuter op elk moment van het schooljaar instappen.

Voor het **buitengewoon kleuteronderwijs** gelden geen instapdagen. Als kinderen op 6 jaar nog niet rijp zijn om naar het eerste leerjaar te gaan, kunnen ze een jaar langer in de kleuterklas blijven. Dit is zo voor het gewoon kleuteronderwijs. In het buitengewoon kleuteronderwijs kan de overstap naar het lager onderwijs twee jaar uitgesteld worden.

Sinds het schooljaar 2014-2015 gelden nieuwe toelatingsvoorwaarden voor het gewoon lager onderwijs voor leerlingen die op zes jaar, of vervroegd op vijf jaar wensen in te stappen.

De klassenraad van de school voor lager onderwijs beslist voortaan over de toelating tot het gewoon lager onderwijs van **alle** vijfjarigen, alsook over de toelating van de zesjarigen die het jaar ervoor onvoldoende (d.i. minder dan 220 halve dagen) aanwezig waren in het Nederlandstalig erkend kleuteronderwijs.

De taalproef voor onvoldoend aanwezige kleuters vervalt zowel voor de vijf- als voor de zesjarigen.

Het **gewoon lager onderwijs** is bedoeld voor kinderen van 6 tot 12 jaar en omvat meestal zes aaneensluitende leerjaren. Een kind start meestal met het lager onderwijs wanneer het 6 jaar en dus leerplichtig is. Dit is ook de leeftijd waarop de weinige kinderen die geen kleuteronderwijs volgden, (gewoonlijk) instappen in de lagere school. Een kind brengt minimaal vier en maximaal acht jaar in het gewoon lager onderwijs door.

Het **buitengewoon basisonderwijs** is bedoeld voor kinderen die tijdelijk of permanent specifieke hulp nodig hebben. Dit kan omwille van een beperking of specifieke onderwijsbehoeften.

Er zijn acht types in het buitengewoon basisonderwijs, aangepast aan de opvoedings- en onderwijsbehoeften van een bepaalde groep kinderen:

- type basisaanbod: kinderen voor wie de onderwijsbehoeften dermate zijn en aantoonbaar blijkt dat de aanpassingen, waaronder remediërende, differentiërende, compenserende of dispenserende maatregelen, ofwel disproportioneel, ofwel onvoldoende zijn om de leerling te kunnen blijven meenemen binnen het gemeenschappelijk curriculum in een school voor gewoon onderwijs
- type 2: kinderen met een verstandelijke beperking
- type 3: kinderen met een emotionele of gedragsstoornis en die geen verstandelijke beperking hebben
- type 4: kinderen met een motorische beperking
- type 5: kinderen die opgenomen zijn in een universitair ziekenhuis, een residentiele setting of verblijven in een preventorium
- type 6: kinderen met een visuele beperking
- type 7: kinderen met een auditieve beperking of een spraak- of taalstoornis.
- type 9: kinderen met een autismespectrumstoornis en die geen verstandelijke beperking hebben

Een school voor buitengewoon basisonderwijs kan één of meer types organiseren. Type basisaanbod wordt niet ingericht in het buitengewoon kleuteronderwijs.

Door het decreet van 21 maart 2014 betreffende maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften ('M-decreet') werden er aanpassingen doorgevoerd aan de structuur van het buitengewoon onderwijs. Deze aanpassingen zijn van kracht vanaf 1 september 2015.

Sinds het schooljaar 2015-2016 zijn er nieuwe definities voor enkele types uit het buitengewoon onderwijs.

Type 1 (leerlingen met een licht verstandelijke beperking), type 8 (leerlingen met ernstige leerstoornissen) worden geleidelijk afgebouwd en omgevormd tot het nieuwe type 'basisaanbod'. Leerlingen uit dat nieuwe type kunnen na een positieve evaluatie van de school en het CLB na verloop van tijd weer in het gewoon onderwijs instromen.

Er bestaat een nieuw type 9 voor kinderen met autisme die geen verstandelijke beperking hebben en ondanks GON-ondersteuning (zie verder) niet in het gewoon onderwijs terecht kunnen.

Binnen het type 7 worden twee doelgroepen onderscheiden: leerlingen met een auditieve beperking en leerlingen met een spraak- of taalstoornis.

Een leerling met specifieke onderwijsbehoeften heeft dus het recht om in te schrijven in een gewone school. De leerling kan er:

- het gemeenschappelijk curriculum volgen (als hij voldoet aan de toelatingsvoorwaarden voor het gewoon onderwijs en (al of niet) een gemotiveerd verslag voor geïntegreerd onderwijs heeft)
- een individueel aangepast curriculum volgen (als hij een verslag voor toegang tot het buitengewoon onderwijs heeft)

Alleen met een verslag mag een leerling naar het buitengewoon onderwijs. Het CLB gaat eerst na of de gewone school alle mogelijke maatregelen nam alvorens een leerling naar een buitengewone school te verwijzen.

Leerlingen die vóór het schooljaar 2015-2016 al naar het buitengewoon onderwijs gingen, mogen met het 'oude' inschrijvingsverslag in hun type of opleidingsvorm blijven tot ze het onderwijsniveau waarin ze zijn ingeschreven, beëindigd hebben.

Het **buitengewoon lager onderwijs** duurt zeven jaar. De normale overgang naar het secundair onderwijs is in het buitengewoon lager onderwijs dus voorzien op 13 jaar, maar een kind kan maximaal negen jaar in het buitengewoon lager onderwijs doorbrengen. Kinderen die 15 jaar worden vóór 1 januari van het lopende schooljaar kunnen geen lager onderwijs meer volgen.

Het **geïntegreerd basisonderwijs** (GON) is een samenwerking tussen gewoon en buitengewoon onderwijs. Kinderen met een beperking volgen de lessen of activiteiten in een school voor gewoon onderwijs en krijgen hierbij hulp vanuit het buitengewoon onderwijs. Dit kan tijdelijk of permanent zijn voor een gedeelte van de lessen of voor alle lessen. GON is net zoals de initiatieven van zorgverbreding en speciale onderwijsleermiddelen bedoeld om zoveel mogelijk leerlingen de kans te geven gewoon onderwijs te volgen.

1.1.2 Inhoud

Het **kleuteronderwijs** is niet verplicht, maar wordt in Vlaanderen door bijna alle kinderen gevolgd. In het kleuteronderwijs werkt men aan de veelzijdige vorming van de kinderen en stimuleert men hun ontwikkeling zowel op cognitief als motorisch en affectief vlak.

Het aanbod in een school voor gewoon kleuteronderwijs omvat ten minste en waar mogelijk in samenhang, de volgende leergebieden:

- lichamelijke opvoeding
- muzische vorming
- Nederlands
- wereldoriëntatie
- wiskundige initiatie

Voor elk leergebied zijn er sinds 1 september 1998 ontwikkelingsdoelen voor het gewoon kleuteronderwijs van kracht. De ontwikkelingsdoelen beschrijven wat kleuters in de school leren.

Het gewoon **lager onderwijs** bouwt verder op het aanbod van het kleuteronderwijs en werkt rond dezelfde leergebieden, opnieuw in samenhang waar mogelijk. 'Wiskundige oriëntatie' is er wel vervangen door 'wiskunde' en vanaf het vijfde leerjaar is ook 'Frans' als tweede taal verplicht. In het gewoon lager onderwijs is er aandacht voor leergebiedoverschrijdende thema's zoals 'leren leren', 'sociale vaardigheden' en 'ICT'. Sinds 1 september 1998 zijn de eindtermen voor het gewoon lager onderwijs van kracht. Dat zijn minimumdoelen die de overheid noodzakelijk en bereikbaar acht voor de kinderen van de lagere school.

Voor het **buitengewoon basisonderwijs** gelden ontwikkelingsdoelen. Momenteel zijn er reeds ontwikkelingsdoelen uitgewerkt voor type 1, 2, 7 en 8.

Aan het einde van het basisonderwijs krijgen de leerlingen die de doelen van het leerplan bereikt hebben een getuigschrift basisonderwijs. Ook in het buitengewoon basisonderwijs kunnen kinderen in bepaalde gevallen een getuigschrift behalen dat dezelfde waarde heeft als dat van het gewoon basisonderwijs.

1.2 Het secundair onderwijs

De meeste jongeren starten het secundair onderwijs op 12 jaar (maar vroeger of later instappen is ook mogelijk). Voor het voltijds gewoon secundair onderwijs is de maximumleeftijd 25 jaar (er zijn wel uitzonderingen voorzien voor een aantal leerjaren en studierichtingen).

Het voltijds secundair onderwijs is sinds 1989 volgens de eenheidsstructuur georganiseerd. De eenheidsstructuur omvat graden, onderwijsvormen, studiegebieden en studierichtingen. De eerste en tweede graad omvat 2 leerjaren, de derde graad kan 3 leerjaren omvatten. Leerlingen maken pas in de tweede graad een studiekeuze zodat ze eerst met zoveel mogelijk vakken kennismaken.

Het grootste deel van de lessen in de **eerste graad** is basisvorming. De basisvorming verschilt per leerjaar. In het eerste leerjaar A bestaat de basisvorming uit:

- Nederlands
- Frans en eventueel Engels
- wiskunde
- geschiedenis
- aardrijkskunde
- artistieke opvoeding of plastische opvoeding en/of muzikale opvoeding
- natuurwetenschappen

- techniek
- lichamelijke opvoeding
- godsdienst of zedenleer of cultuurbeschouwing of eigen cultuur en religie

Vanaf de tweede graad onderscheiden we vier verschillende **onderwijsvormen**:

- Het **algemeen secundair onderwijs** (ASO) legt de nadruk op een ruime algemene vorming. Er wordt niet voorbereid op een specifiek beroep. Het ASO legt vooral een stevige basis voor het volgen van hoger onderwijs en de meesten kiezen er dan ook voor om verder te studeren na het ASO.
- In het **technisch secundair onderwijs** (TSO) gaat de aandacht vooral naar algemene en technisch-theoretische vakken. Na het TSO kan de jongere een beroep uitoefenen of overstappen naar het hoger onderwijs. Bij deze opleiding horen ook praktijklessen en stage.
- Het **kunstsecundair onderwijs** (KSO) koppelt een algemene, ruime vorming aan een actieve kunstbeoefening. Na het KSO kan de jongere een beroep uitoefenen of overstappen naar het hoger onderwijs.
- Het **beroepssecundair onderwijs** (BSO) is een praktijkgerichte onderwijsvorm waarin de jongere naast algemene vorming vooral een specifiek beroep aanleert. Ook hier maakt stage een belangrijk onderdeel uit van de opleiding. De leerling kiest binnen één van deze onderwijsvormen voor een bepaalde studierichting. Een aantal studierichtingen start pas in de derde graad.

In de **tweede en de derde graad** is er een gemeenschappelijk (basisvorming) en een optioneel deel. In het optionele gedeelte wordt de basisvorming aangevuld met een brede waaier van studiemogelijkheden. In de derde graad kan de specifieke vorming nog verfijnd worden met het oog op de uiteindelijke beroepskeuze of de eventuele studieplannen in het hoger onderwijs. In de derde leerjaren van de derde graad algemeen, technisch en kunstsecundair onderwijs, wordt, in tegenstelling tot in het derde leerjaar van de derde graad beroepssecundair onderwijs, geen basisvorming opgelegd, vermits de leerling hier in principe al houder is van het diploma secundair onderwijs.

Een leerling behaalt het **diploma secundair onderwijs** na het met vrucht beëindigen van zes jaar ASO, TSO of KSO of zeven jaar BSO. Met een diploma secundair onderwijs op zak heeft de jongere onbeperkte toegang tot het hoger onderwijs. De school, noch de onderwijsvorm of de studierichting spelen hier een rol. Uitzonderingen zijn de studierichtingen arts en tandarts waarvoor de jongere een toelatingsexamen moet afleggen en het hoger kunstsonderwijs waar hij/zij artistieke toelatingsproeven moet afleggen.

De opleidingen in het derde leerjaar van de derde graad TSO en KSO worden sinds 2009-2010 ondergebracht in het **secundair-na-secundair**, afgekort Se-n-Se. In deze arbeidsmarktgerichte opleidingen kunnen leerlingen zich specialiseren gedurende 1 tot 3 semesters. Momenteel hebben alle opleidingen een duur van 2 semesters. De Se-n-Se opleidingen worden georganiseerd door scholen secundair onderwijs. Wie een opleiding afwerkt, behaalt een certificaat.

In het schooljaar 2000-2001 werd gestart met een experiment **modulair onderwijs**. In het modulair onderwijs bestaan geen graden of leerjaren, maar wel studiegebieden. Voor elk studiegebied is een opleidingsstructuur uitgetekend bestaande uit afzonderlijke leerstofpakketten, modules genoemd. Ook wordt er gewerkt op grond van vakkenintegratie. Modules en opleidingen leiden tot aparte (deel)certificaten. Onder bepaalde voorwaarden worden ook in het modulair onderwijs dezelfde studiebewijzen als in het lineair systeem uitgereikt.

Sommige jongeren hebben een beperking of specifieke onderwijsbehoeften. Ze hebben tijdelijk of permanent speciale hulp en aangepast onderwijs nodig. Daarvoor kunnen ze – mits het Centrum voor Leerlingenbegeleiding een verslag aflevert - terecht in het **buitengewoon onderwijs**. Daarnaast is het voor leerlingen met een verslag ook mogelijk om een individueel aangepast curriculum (IAC) te volgen in het gewoon onderwijs. Wanneer de leerling een IAC volgt heeft hij/zij ook recht op extra ondersteuning vanuit het buitengewoon onderwijs.

Het buitengewoon onderwijs voorziet een pedagogisch en didactisch aanbod op maat van de leerling. Een leerling kan vanaf 13 jaar (of soms eerder) naar het buitengewoon secundair onderwijs. De maximumleeftijd is 21 jaar (maar de klassenraad kan een verlenging toestaan in sommige situaties). De leerjaren in het buitengewoon secundair onderwijs (BuSO) komen zelden overeen met de leerjaren in het gewoon secundair onderwijs. Een leerling gaat pas over naar een volgende 'leerfase' als hij daar klaar voor is. De onderwijstypes van het buitengewoon basisonderwijs gelden ook voor het secundair onderwijs.

In het buitengewoon secundair onderwijs worden opleidingsvormen georganiseerd volgens het type en volgens de mogelijkheden van de leerling:

- **Opleidingsvorm 1** gericht op maatschappelijk functioneren en participeren in een omgeving waar in ondersteuning voorzien is en in voorkomend geval op arbeidsdeelname in een omgeving waar in ondersteuning voorzien is.
- **Opleidingsvorm 2** gericht op maatschappelijk functioneren en participeren in een omgeving waar in ondersteuning voorzien is en op tewerkstelling in een werkomgeving waar in ondersteuning voorzien is.
- **Opleidingsvorm 3** gericht op maatschappelijk functioneren en participeren en op tewerkstelling in het gewone arbeidsmilieu.
- **Opleidingsvorm 4** gericht op maatschappelijk functioneren en participeren, al dan niet in een omgeving waar in ondersteuning voorzien is, en op het aanvatten, binnen de context van het gemeenschappelijk curriculum, van vervolgonderwijs of op tewerkstelling in het gewone arbeidsmilieu, al dan niet met ondersteuning.

Binnen iedere opleidingsvorm is de organisatie en het aanbod aangepast aan de specifieke onderwijs- en opvoedingsbehoeften van elke leerling afzonderlijk..

Het **geïntegreerd secundair onderwijs (GON)** is, net zoals in het basisonderwijs, een samenwerking tussen het gewoon en buitengewoon onderwijs. Om recht te hebben op GON heeft de leerling een gemotiveerd verslag

nodig dat is opgemaakt door het Centrum voor Leerlingenbegeleiding. Kinderen met een beperking kunnen zo een gemeenschappelijk curriculum volgen in een school voor gewoon onderwijs. Ze krijgen daarbij hulp van deskundigen uit het buitengewoon onderwijs. Dit kan tijdelijk of permanent zijn voor een gedeelte van de lessen of voor alle lessen.

Vanaf 15 of 16 jaar kan de leerling overstappen naar het **stelsel van leren en werken**. Alle jongeren in het deeltijds onderwijs moeten minimum 28 uren per week leren en werken. Deeltijds leren en werken wordt op twee manieren ingericht:

- in een centrum voor deeltijds onderwijs (CDO)
- in een Syntra (de leertijd)

In een **CDO** volgen de leerlingen 15 uren les per week. Ze vullen dit aan met een werkervaring die aansluit bij de opleiding. Leerlingen die niet klaar zijn om te werken in het reguliere economische circuit, kunnen de overige 13 uur invullen met een voortraject of brugproject bij een erkende promotor of een persoonlijk ontwikkelingstraject in een Centrum voor Deeltijdse Vorming (CDV). In de leertijd kunnen leerlingen een leerovereenkomst afsluiten die voorziet in vier dagen praktijkopleiding bij een kleine of middelgrote onderneming (KMO) of zelfstandige en in één dag theoretische vorming per week in een Syntra vormingscentrum.

Via deze onderwijsvormen kunnen jongeren een getuigschrift van de tweede graad, de derde graad of een diploma van het secundair onderwijs behalen. Deze getuigschriften zijn gelijkwaardig met de studiebekrachtiging die wordt uitgereikt aan het einde van het voltijds beroepssecundair onderwijs.

1.3 Hoger onderwijs

Het hoger onderwijs omvat opleidingen die leiden tot de graad van bachelor en de graad van master, de opleidingen van het hoger beroeps onderwijs die leiden tot een diploma van gegradueerde, en de specifieke lerarenopleidingen die leiden tot een diploma van leraar. Het hoger onderwijs omvat ook opleidingen die kunnen afgesloten worden met een postgraduaatgetuigschrift. De universiteiten en hogescholen organiseren in het kader van permanente vorming opleidingstrajecten met het oog op de bij- en nascholing. Bovendien wordt in het hoger onderwijs ook de graad van doctor verleend.

Binnen het volwassenenonderwijs (zie 1.4.2.) worden ook specifieke lerarenopleidingen georganiseerd die leiden tot een diploma van leraar.

1.3.1 Hoger beroeps onderwijs

Op 1 september 2009 werd het hoger beroeps onderwijs (HBO5) ingevoerd in het Vlaams onderwijsbestel. HBO5 behoort tot het niveau hoger onderwijs. De opleidingen zijn beroepsgericht en situeren zich tussen het secundair onderwijs en de professionele bacheloropleidingen. De opleidingen HBO5 worden vanaf 1 september 2014 ingericht door een samenwerkingsverband bestaande uit een hogeschool, één of meerdere centra voor volwassenenonderwijs en/of één of meerdere scholen voor voltijds secundair onderwijs (voor de HBO5-opleiding verpleegkunde).

Hoger beroeps onderwijs van het volwassenenonderwijs

Om als cursist toegelaten te worden tot een opleiding van het hoger beroeps onderwijs in een centrum voor volwassenenonderwijs, moet de cursist voldaan hebben aan de deeltijdse leerplicht. Daarenboven moet de cursist beschikken over één van de vereiste studiebewijzen.

Het centrumbestuur kan in zijn centrumreglement afwijkende toelatingsvoorwaarden opnemen. Deze afwijkende toelatingsvoorwaarden kunnen enkel rekening houden met humanitaire redenen, medische, psychische of sociale redenen of het algemene niveau van de cursist, getoetst met een door het centrumbestuur georganiseerde toelatingsproef.

Het hoger beroeps onderwijs wordt hoofdzakelijk modulair georganiseerd. De leerstof wordt onderverdeeld in een aantal modules. Het centrum is vrij om een module over een gedeelte van het jaar of over een heel jaar te spreiden. De modules kunnen dus op verschillende ogenblikken van het jaar starten en de cursist kan zelf het studiepakket samenstellen en de duur van de studie bepalen.

De modules kunnen georganiseerd worden in contactonderwijs of in gecombineerd onderwijs. Bij contactonderwijs worden alle lessen in het centrum gegeven. Bij gecombineerd onderwijs wordt een deel van de module in de klas gegeven en een deel van de module kan zelfstandig verwerkt worden, thuis of in een open leercentrum. In het hoger beroeps onderwijs worden ook nog lineaire opleidingen georganiseerd met één of meerdere leerjaren.

De opleidingen van het hoger beroeps onderwijs worden ingedeeld in volgende studiegebieden:

- industriële wetenschappen en technologie
- handelswetenschappen en bedrijfskunde
- gezondheidszorg
- sociaal-agogisch werk
- biotechniek

De opleidingen van het hoger beroeps onderwijs leiden tot de graad van gegradueerde.

HBO5 verpleegkunde

In de HBO5-opleiding verpleegkunde gelden als toelatingsvoorwaarden voor cursisten het voldaan hebben aan de leerplicht en het bezit van één van de vereiste studiebewijzen:

In het schoolreglement van de betrokken school kunnen afwijkende toelatingsvoorwaarden tot de HBO5-opleiding verpleegkunde worden opgenomen. De afwijkende toelatingsvoorwaarden kunnen enkel rekening houden met humanitaire redenen, medische, psychische of sociale redenen of het algemene niveau van de cursist, getoetst met een toelatingsproef.

De driejarige opleiding HBO5 verpleegkunde (= 6 semesters) wordt modulair ingericht en leidt tot het diploma van gegradueerde in de verpleegkunde.

De gegevens van HBO5 verpleegkunde vindt u in Deel I, Hoofdstuk 4 van dit jaarboek. Die van het hoger beroepsonderwijs van het volwassenenonderwijs kan u vinden in Hoofdstuk 6.3 Hoger beroepsonderwijs van het volwassenenonderwijs.

1.3.2 Hogescholen / Universiteiten

De hogescholen en universiteiten organiseren opleidingen die leiden tot de graad van bachelor en de graad van master, en specifieke lerarenopleidingen die leiden tot een diploma van leraar. De hogescholen en universiteiten organiseren ook opleidingen die kunnen afgesloten worden met een postgraduaatgetuigschrift, en in het kader van permanente vorming opleidingstrajecten met het oog op bij- en nascholing. Bovendien wordt in het hoger onderwijs ook de graad van doctor verleend.

Sinds het academiejaar 2013-2014 is het hoger onderwijs in Vlaanderen grondig hervormd. De hogescholen hebben hun academische bachelor- en masteropleidingen, met uitzondering van de kunstopleidingen en de academische opleidingen van Hogere Zeevaartschool, overgedragen aan de universiteiten.

Hogescholen bieden professioneel gerichte bacheloropleidingen aan en binnen het kader van een "School of Arts" ook nog academische kunstopleidingen (in de studiegebieden Audiovisuele en beeldende kunst, en Muziek en podiumkunsten). Een School of Arts is een afzonderlijke structuur binnen een hogeschool of over verschillende hogescholen heen met een grote mate van autonomie. De universiteiten zijn vertegenwoordigd in het bestuur van de Schools of Arts. De Hogere Zeevaartschool blijft binnen het studiegebied Nautische wetenschappen zowel professionele als academische opleidingen aanbieden.

Universiteiten bieden academisch gerichte opleidingen aan.

Bacheloropleidingen zijn in Vlaanderen dus ofwel professioneel gericht ofwel academisch gericht.

Professioneel gerichte bacheloropleidingen zijn in de eerste plaats gericht op de beroepspraktijk en hebben tot doel de studenten te brengen tot een niveau van algemene en specifieke kennis en van competenties nodig voor de zelfstandige uitoefening van een beroep of groep van beroepen. Zo bieden ze een directe uitstroombemogelijkheid naar de arbeidsmarkt. Deze opleidingen alsook de bachelor-na-bacheloropleidingen worden enkel binnen de hogescholen ingericht.

Academisch gerichte bacheloropleidingen leggen de nadruk op een brede academische vorming of vorming in de kunsten. Ze zijn gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek en hebben als doelstelling doorstroming naar een masteropleiding of uitstroming naar de arbeidsmarkt.

Masteropleidingen leggen de nadruk op gevorderde wetenschappelijke of artistieke kennis en competenties die nodig zijn voor de zelfstandige beoefening van wetenschap of kunst, of voor de uitoefening van een beroep. Ze worden afgesloten met een masterproef.

Bacheloropleidingen sluiten aan bij het secundair onderwijs of volgen op een andere bacheloropleiding (bachelor-na-bachelor). Masteropleidingen sluiten aan bij een (academische) bacheloropleiding of volgen op een andere masteropleiding (master-na-master). Masteropleidingen kunnen ook toegankelijk zijn voor professioneel gerichte bachelors na het succesvol afronden van een schakelprogramma.

Bacheloropleidingen hebben een studieomvang van minstens 180 studiepunten. Bachelor-na-bachelor-opleidingen hebben een omvang van minstens 60 studiepunten. Masteropleidingen hebben een studieomvang van minstens 60 studiepunten.

Voor de inschrijving voor een bacheloropleiding geldt als algemene toelatingsvoorwaarde het bezit van

- een diploma van secundair onderwijs
- een diploma van het hoger onderwijs van het korte type met volledig leerplan
- een diploma van het hoger onderwijs voor sociale promotie met uitzondering van het Getuigschrift Pedagogische Bekwaamheid
- een diploma of certificaat uitgereikt in het kader van het hoger beroepsonderwijs
- een studiebewijs dat krachtens een wettelijke norm, een Europese richtlijn of een internationale overeenkomst als gelijkwaardig met 1 van de voorgaande diploma's wordt erkend.

Onverminderd de algemene toelatingsvoorwaarden wordt niemand toegelaten tot de bacheloropleidingen van de studiegebieden Audiovisuele en beeldende kunst en Muziek en podiumkunsten zonder geslaagd te zijn voor een artistieke toelatingsproef eigen aan deze opleidingen.

Voor de inschrijving in een bacheloropleiding in de studiegebieden Geneeskunde en Tandheelkunde geldt als bijkomende toelatingsvoorwaarde dat men moet slagen voor een toelatingsexamen.

Decretaal is vastgelegd dat de hogescholen en de universiteiten associaties vormen. Een associatie is een vzw waaraan hogescholen en universiteiten, sinds de herstructurering van het hoger onderwijs, bepaalde beslissingsbevoegdheden kunnen overdragen. Een associatie bestaat uit enerzijds één universiteit, die de bevoegdheid heeft tot het autonoom aanbieden van zowel bachelor- als masteropleidingen, en anderzijds ten minste één hogeschool. Geen enkele universiteit of hogeschool kan deel uitmaken van meer dan één associatie.

De studieprogramma's en de curricula in het hoger onderwijs zijn flexibel. Naast voltijds studeren, kunnen studenten ook kiezen voor deeltijdse studietrajecten. Studenten kunnen kiezen voor modeltrajecten en meer geïndividualiseerde trajecten. Geïndividualiseerde trajecten zijn op maat van de individuele student. Voor studenten wordt het op die manier mogelijk een deel van de studies op eigen tempo te doorlopen.

De studieprogramma's worden niet in studiejaar georganiseerd maar in opleidingsonderdelen van ten minste 3 studiepunten. Een studiepunt komt overeen met ten minste 25 en ten hoogste 30 uren voorgeschreven onderwijs-, leer- en evaluatieactiviteiten, waarmee de studieomvang van elke opleiding of elk opleidingsonderdeel wordt uitgedrukt.

1.4 Levenslang leren

1.4.1 Deeltijds kunstonderwijs (DKO)

Het deeltijds kunstonderwijs is aanvullend onderwijs en richt zich zowel tot kinderen, jongeren als volwassenen. Deelnemers schrijven zich op vrijwillige basis in en betalen hiervoor inschrijvingsgeld. Het DKO beoogt de kunstzinnige vorming van kinderen en volwassenen. Het draagt op die manier bij tot hun persoonlijkheidsvorming. Leerlingen maken kennis met kunst in al zijn uitingsvormen. Ze leren om deze kritisch te benaderen en te beleven en ze kunnen deze kunstvormen ook zélf beoefenen. Dit gebeurt individueel of in groep (bv. in een orkest, een dansgroep of een toneelgezelschap). Het deeltijds kunstonderwijs bereidt sommige jongeren grondig voor op een professionele artistieke loopbaan in het hoger kunstonderwijs en de overgrote meerderheid op kunstbeoefening in de vrije tijd. Bovendien bevordert het de kwaliteit van het sociaal-cultureel leven in Vlaanderen.

In het deeltijds kunstonderwijs zijn er vier verschillende studierichtingen:

- beeldende kunst
- muziek
- woordkunst
- dans

Elke studierichting heeft een eigen structuur met graden en opties die wettelijk vastgelegd zijn.

Kinderen kunnen vanaf 6 jaar starten in de studierichting dans en beeldende kunst. Voor de studierichtingen muziek en woordkunst is de beginleeftijd 8 jaar.

Elke studierichting bestaat uit verschillende graden: een lagere graad, een middelbare graad en een hogere graad. Enkel in de studierichting beeldende kunst bestaat ook nog een specialisatiegraad. Bij het succesvol beëindigen van elke graad ontvangt de leerling een eindattest of getuigschrift dat aangeeft welk niveau hij bereikt heeft.

1.4.2 Volwassenenonderwijs

1.4.2.1 Structuur en organisatie

Het volwassenenonderwijs staat los van de initiële onderwijsloopbaan. Cursisten kunnen er een erkend diploma, getuigschrift of certificaat behalen. Volwassenen van minimum 18 jaar, en jongeren die aan de voltijdse leerplicht voldaan hebben, mogen zich inschrijven. Naargelang de gekozen opleiding kunnen er ook specifieke toelatingsvoorwaarden zijn.

Het volwassenenonderwijs is ingedeeld in:

- de basiseducatie;
- het secundair volwassenenonderwijs;
- het hoger beroepsonderwijs;
- de specifieke lerarenopleiding.

De basiseducatie situeert zich op het niveau van het lager onderwijs en de eerste graad van het voltijds secundair onderwijs, met uitzondering van de leergebieden alfabetisering Nederlands tweede taal, Nederlands tweede taal en talen die gerangschikt worden volgens het Europees referentiekader voor moderne vreemde talen.

Het **secundair volwassenenonderwijs** situeert zich op het niveau van de tweede en de derde graad van het voltijds secundair onderwijs, met uitzondering van de studiegebieden Nederlands tweede taal, talen richtgraad 1 en 2 en talen richtgraad 3 en 4 die gerangschikt worden volgens het Europees referentiekader voor moderne vreemde talen.

Het **hoger beroepsonderwijs** omvat beroepsgerichte opleidingen op niveau 5 van de Vlaamse kwalificatiestructuur. Voor meer informatie: zie deel 1.3.1 van deze tekst.

De **specifieke lerarenopleiding** neemt binnen het onderwijsveld een eigen plaats in en is niet gekoppeld aan een onderwijsniveau.

De **centra voor basiseducatie** zijn pluralistische centra, opgericht onder de vorm van een vzw. De algemene vergadering bestaat voor minstens een kwart uit vertegenwoordigers van gemeenten, provincies, intergemeentelijke samenwerkingsverbanden, OCMW's of districten. Elk centrum voor basiseducatie fungeert in een decretaal omschreven werkingsgebied. Dit geeft een totaal van 13 centra.

De centra voor volwassenenonderwijs zijn opgericht als vrij centrum of als officieel centrum. In de referentieperiode die in dit jaarboek opgenomen is, zijn er 101 centra voor volwassenenonderwijs. Ze bieden secundair volwassenenonderwijs en/of hoger beroepsonderwijs en/of specifieke lerarenopleidingen aan. Eén centrum voor volwassenenonderwijs organiseert ook de taalexamencommissies voor onderwijzend personeel.

De **huizen van het Nederlands** bieden zelf geen volwassenenonderwijs aan maar werken nauw samen met actoren uit het volwassenenonderwijs.

Er zijn acht huizen van het Nederlands: één voor elke Vlaamse provincie en telkens één voor de steden Antwerpen, Brussel en Gent die anderstalige volwassenen als doelgroep hebben. Ze staan in voor de organisatie en coördinatie van de intake, testing en doorverwijzing van kandidaat-cursisten en cursisten NT2. Hiervoor brengen zij het aanbod NT2 in hun werkingsgebied in kaart en onderzoeken ze de noden van anderstaligen op zoek naar een opleiding NT2.

1.4.2.2 Aanbod

Het volwassenenonderwijs wordt **modulair** georganiseerd. De leerstof wordt onderverdeeld in een aantal modules.

Het centrum is vrij om een module over een gedeelte van het jaar of over een heel jaar te spreiden. De modules kunnen dus op verschillende ogenblikken van het jaar starten en de cursist kan zelf het studiepakket samenstellen en de duur van de studie bepalen.

De modules kunnen georganiseerd worden in **contactonderwijs** of in **gecombineerd onderwijs**. Bij contactonderwijs worden alle lessen in het centrum gegeven. Bij gecombineerd onderwijs wordt een deel van de module in de klas gegeven en een deel van de module kan zelfstandig verwerkt worden, thuis of in een open leercentrum. In het hoger beroepsonderwijs worden ook nog **lineaire opleidingen** georganiseerd met één of meerdere leerjaren.

De opleidingen van de basiseducatie worden ingedeeld in volgende leergebieden:

- alfabetisering Nederlands tweede taal
- Nederlands tweede taal (NT2)
- Nederlands
- wiskunde
- maatschappijoriëntatie
- informatie- en communicatietechnologie (ICT)
- talen

De opleidingen van het **secundair volwassenenonderwijs** worden georganiseerd op het niveau van het voltijds secundair onderwijs, uitgezonderd de eerste graad, en zijn ingedeeld in volgende studiegebieden:

- algemene vorming
- auto
- bijzondere educatieve noden
- boekbinden
- bibliotheek-, archief- en documentatiekunde (experimenteel)
- bouw
- chemie
- decoratieve technieken
- diamantbewerking
- grafische technieken
- handel
- hout
- huishoudelijk onderwijs
- informatie- en communicatietechnologie (ICT)
- juwelen
- kant
- koeling en warmte
- land- en tuinbouw
- lederbewerking
- lichaamsverzorging
- maritieme opleidingen
- mechanica-elektriciteit
- mode
- muziekinstrumentenbouw
- Nederlands tweede taal (NT2)
- personenzorg
- smeden
- talen richtgraad 1 en 2
- talen richtgraad 3 en 4
- textiel
- toerisme
- voeding

Binnen het studiegebied 'algemene vorming' worden ook de opleidingen van het vroegere 'tweedekansonderwijs' aangeboden. Met deze opleidingen, al dan niet in combinatie met een bepaalde beroepsopleiding, kunnen volwassenen nog een diploma secundair onderwijs behalen. De centra voor volwassenenonderwijs richten zelf de examens in en reiken het diploma secundair onderwijs uit.

2. ORGANISATIE VAN HET ONDERWIJSSYSTEEM

2.1. Leerplicht voor alle kinderen van zes tot achttien jaar

In de Belgische grondwet staat dat elk kind recht heeft op onderwijs. Om dit leerrecht te garanderen, is er leerplicht. De leerplicht begint op 1 september van het jaar waarin een kind zes jaar wordt. Een leerling is voltijds leerplichtig tot vijftien of zestien jaar. Nadien geldt enkel nog de deeltijdse leerplicht. De meeste jongeren blijven echter voltijds secundair onderwijs volgen.

De leerplicht eindigt op de achttiende verjaardag of op 30 juni van het kalenderjaar waarin de jongere achttien wordt. Voor jongeren die vóór hun achttiende het diploma secundair onderwijs behalen, stopt de leerplicht op dat ogenblik. Alle scholen zijn in principe gemengd want een school mag geen leerlingen weigeren op basis van geslacht.

De leerplicht geldt voor alle kinderen die in België verblijven. Ook kinderen met een vreemde nationaliteit zijn leerplichtig. Vanaf de zestigste dag na hun registratie in de gemeente moeten zij ingeschreven zijn in een school en regelmatig de lessen volgen. Scholen mogen leerlingen zonder verblijfsvergunning niet weigeren. Leerlingen die met succes een opleiding voltooien, krijgen een studiebewijs.

De leerplicht is in België niet gelijk aan schoolplicht. Kinderen moeten niet noodzakelijk naar school om te leren. Ouders kunnen kiezen voor **huisonderwijs** en moeten dit meedelen aan het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming. De overheid controleert namelijk of alle leerplichtige leerlingen effectief leren. Als dit niet zo is, kan een rechtbank ouders hiervoor straffen. In de praktijk kiezen weinig ouders voor huisonderwijs.

Om een helder kader te schetsen en de kwaliteit van het huisonderwijs te waarborgen werd vanaf het schooljaar 2013-2014 de regelgeving aangepast op het vlak van terminologie, instapdatum, controle op het huisonderwijs en kwaliteitscontrole via de Vlaamse examencommissie.

De kwaliteit van het huisonderwijs wordt getoetst via een kwaliteitscontrole door de onderwijsinspectie. Sindsdien is er ook een verplichte deelname aan de examens van de Vlaamse examencommissie. Leerlingen die tweemaal niet slagen, moeten verplicht instappen in het regulier onderwijs.

Als specifieke maatregel voor zieke leerlingen kan tijdelijk of zelfs permanent onderwijs aan huis worden voorzien. Voor permanent onderwijs aan huis moet de Onderwijsinspectie toelating geven. De Onderwijsinspectie kan ook beslissen tot vrijstelling van de leerplicht. Dit gebeurt enkel als het kind zo'n ernstige fysieke en/of psychische beperking heeft dat het onmogelijk onderwijs kan volgen.

2.2. Vrijheid van onderwijs

Vrijheid van onderwijs is een grondwettelijk recht in België. Elke natuurlijke persoon of rechtspersoon mag onderwijs organiseren en kan daarvoor scholen oprichten. De overheid mag niet preventief optreden tegen de oprichting van vrije scholen. Nog volgens de grondwet is de overheid verplicht neutraal onderwijs in te richten.

Het schoolbestuur is een sleutelbegrip voor de organisatie van het Vlaams onderwijs. Het schoolbestuur is verantwoordelijk voor één of meerdere scholen en is vergelijkbaar met een raad van bestuur in een bedrijf. Het schoolbestuur neemt de vorm aan van een overheid, een natuurlijke persoon of een rechtspersoon/rechtspersonen. De schoolbesturen beschikken over een ruime autonomie. Ze kiezen vrij hun onderwijsmethoden en kunnen hun onderwijs op een bepaalde levensbeschouwing of pedagogische opvatting baseren. Ze mogen ook hun eigen leerplannen en lesroosters vastleggen en stellen zelf hun personeel aan. Maar voor erkenning of financiering door de overheid is die autonomie niet onbegrensd. Er bestaan namelijk een hele reeks erkennings- en financieringsvoorwaarden waaronder: het bereiken van de eindtermen, het moeten beschikken over genoeg didactisch materiaal en over bewoonbare gebouwen die moeten voldoen aan bepaalde veiligheidsvoorschriften en hygiënenormen,

De grondwet waarborgt ook de keuzevrijheid van de ouders. Ouders en kinderen moeten over een school naar keuze kunnen beschikken op een redelijke afstand van de woonplaats.

Er zijn drie onderwijsnetten:

- Het **GO! onderwijs** van de Vlaamse Gemeenschap is het officieel onderwijs dat door de openbare instelling 'het GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap' georganiseerd wordt in opdracht van de Vlaamse Gemeenschap. Het GO! is door de grondwet verplicht tot neutraliteit. De religieuze, filosofische of ideologische overtuiging van de ouders en de leerlingen moet gerespecteerd worden.
- Het **officieel gesubsidieerd onderwijs** (OGO) omvat het gemeentelijk onderwijs (georganiseerd door de gemeentebesturen) en het provinciaal onderwijs (georganiseerd door de provinciebesturen). De schoolbesturen van dit onderwijs zijn verenigd in twee koepels: het Onderwijssecretariaat van de Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap (OVSG) en het Provinciaal Onderwijs Vlaanderen (POV).
- Het **vrij gesubsidieerd onderwijs** (VGO) wordt door een privépersoon of privé-organisatie ingericht. Het schoolbestuur is vaak een vereniging zonder winstoogmerk (vzw). Het vrij onderwijs bestaat hoofdzakelijk uit katholieke scholen. Zij zijn verenigd in de koepel Vlaams Secretariaat van het Katholiek Onderwijs (VSKO). Er zijn ook protestantse, joodse, orthodoxe, islamitische, ... scholen. Naast de confessionele scholen bestaan er scholen die niet aan een godsdienst gebonden zijn. Voorbeelden zijn de methodescholen (op basis van de inzichten van Freinet, Montessori of Steiner) die specifieke pedagogische methodes toepassen.

Binnen een onderwijsnet kunnen schoolbesturen aansluiten bij een representatieve vereniging van schoolbesturen, ook **koepel** genoemd. Een koepel vertegenwoordigt het schoolbestuur ten aanzien van de overheid, maar doet ook aan dienstverlening voor de scholen, door bijvoorbeeld leerplannen en lesroosters op te stellen.

Een klein aantal scholen in Vlaanderen is niet erkend door de overheid. Dit zijn de **privéscholen**. Zij ontvangen geen geld van de overheid.

Het onderwijs dat voor en door de overheid wordt georganiseerd (het GO! en het gemeentelijk en provinciaal onderwijs), wordt **officieel onderwijs** genoemd. Erkend onderwijs uit privé-initiatief heet **vrij onderwijs**.

2.3 Centra voor leerlingenbegeleiding

Elke erkende school in Vlaanderen werkt samen met een Centrum voor Leerlingenbegeleiding (CLB). Het CLB is een dienst die door de overheid gefinancierd wordt indien het CLB behoort tot het GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap. De overheid subsidieert de CLB's die behoren tot het gesubsidieerd vrij onderwijs en het gesubsidieerd officieel onderwijs. In Vlaanderen zijn er 72 centra, die elk tot één van de drie onderwijsnetten behoren. Een CLB kan netoverschrijdend werken en kan dus ook scholen begeleiden die tot een ander onderwijsnet behoren.

Het CLB begeleidt leerlingen in hun ontwikkeling tot zelfstandige volwassenen en volgt systematisch of vraaggestuurd de gezondheid en het welbevinden van leerlingen op. Ouders, leraren, directies en ook de kinderen of jongeren zelf kunnen er terecht voor informatie, hulp en begeleiding. In een CLB werken verschillende vakmensen samen: artsen, verpleegkundigen, maatschappelijk werkers, psychologen, ...

Samen met de school zorgt dat team ervoor dat elk kind en jongere op school zijn kennis, talenten en vaardigheden zo goed mogelijk kan ontwikkelen.

Het CLB behandelt alle gegevens vertrouwelijk en werkt onafhankelijk van de school.

Het Centrum voor Leerlingenbegeleiding (CLB) is werkzaam op vier begeleidingsdomeinen:

- leren en studeren
- onderwijsloopbaan
- psychisch en sociaal functioneren
- preventieve gezondheidszorg

Op die vier begeleidingsdomeinen heeft het CLB:

- een leerlinggebonden aanbod
- een aanbod van schoolondersteuning

Het **leerlinggebonden aanbod** gaat over de vraaggestuurde werking naar leerlingen toe (op vraag van de leerling, de ouders of de school) en de verplichte begeleiding naar leerlingen toe (bij spijbelen en bij sommige medische onderzoeken).

In het leerlinggebonden aanbod speelt de school voornamelijk de rol van 'aanmelder'. Zij kan aan het CLB signaleren dat zij zich zorgen maakt om een leerling en vragen aan het CLB om een begeleiding op te starten. Het CLB zal dan wel altijd eerst de toestemming vragen aan de ouders (voor een leerling jonger dan 12 jaar) of aan de leerling zelf (voor een leerling van 12 jaar of ouder die bekwaam is om zelf te beslissen) om een begeleiding op te starten.

Begeleiding door een CLB kan niet verplicht worden, behalve in 3 situaties:

- bij spijbelen (verplichte inschakeling van het CLB vanaf 10 halve dagen problematische afwezigheid)
- bij sommige medische onderzoeken
- indien profylactische maatregelen dienen genomen te worden in kader van besmettelijke ziekten

Het CLB heeft een **schoolondersteunend aanbod** op de vier domeinen. Dit aanbod heeft als doel de interne leerlingenbegeleiding van de school te versterken, bijvoorbeeld door de deskundigheid van leerkrachten op het vlak van signaaldetectie te verhogen.

De minimale schoolondersteuning die het CLB aanbiedt, bestaat uit:

- informatieverstrekking: in het kader van het verstrekken van informatie over het onderwijsaanbod en de aansluiting op de arbeidsmarkt, zet het CLB, samen met de school, allerlei acties rond het maken van een studie- en beroepskeuze op touw, waarin zij actief participeert.
- de functie van het CLB als draaischijf tussen de school als organisatie en de netwerkpartners van het CLB, veelal diensten en voorzieningen van welzijn in functie van gespecialiseerde hulp.
- participatie in overleg georganiseerd door de school met betrekking tot leerlingbegeleiding.
- participatie in schoolprojecten die in het teken staan van het beleid rond prioritaire doelgroepen. Dit zijn groepen van leerlingen die als gevolg van hun sociale achtergrond of leefsituatie leerbedreigd zijn.

Ook op het vlak van de preventieve gezondheidszorg kan het CLB schoolondersteunend werken, bijvoorbeeld wanneer er preventiecampagnes opgezet worden door de school of wanneer er maatregelen genomen moeten worden bij bepaalde besmettelijke ziektes.

De artsen en paramedisch werkers (verpleegsters of verplegers) van de CLB's voeren bij de leerlingen van hun scholen gratis een aantal **medische onderzoeken** uit, de zogenaamde consulten.

Door deze onderzoeken kan het CLB een aantal 'stoornissen' op tijd ontdekken. Op die manier:

- kan de basis worden gelegd voor overleg in het multidisciplinaire team;
- kan gepast onderwijs worden voorzien als dat nodig zou zijn (zo kan een leerling waarvan gebleken is dat die niet goed hoort, bijvoorbeeld een plaats vooraan in de klas krijgen);
- kan tijdig worden doorverwezen voor behandeling. Een CLB mag zelf immers geen medische behandeling (therapie) verzorgen. Daarvoor moet je je steeds tot je huisarts of eventueel een specialist richten. Die zorgt er dan voor dat de medische problemen aangepakt worden.

De Vlaamse overheid voert vaccinatiecampagnes om een aantal besmettelijke ziekten in Vlaanderen onder controle te houden of zelfs uit te roeien. De CLB's spelen daarin een voortrekkersrol. Ze onderzoeken normaal gezien immers heel de Vlaamse schoolgaande jeugd. Een CLB is dus een prima plaats om:

- de vaccinatiestatus van de begeleide leerlingen te bewaken: welke inentingen hebben ze reeds gehad, welke ontbreken nog?
- leerlingen die nog bepaalde vaccinaties nodig hebben gratis in te enten tegen bepaalde ziekten.

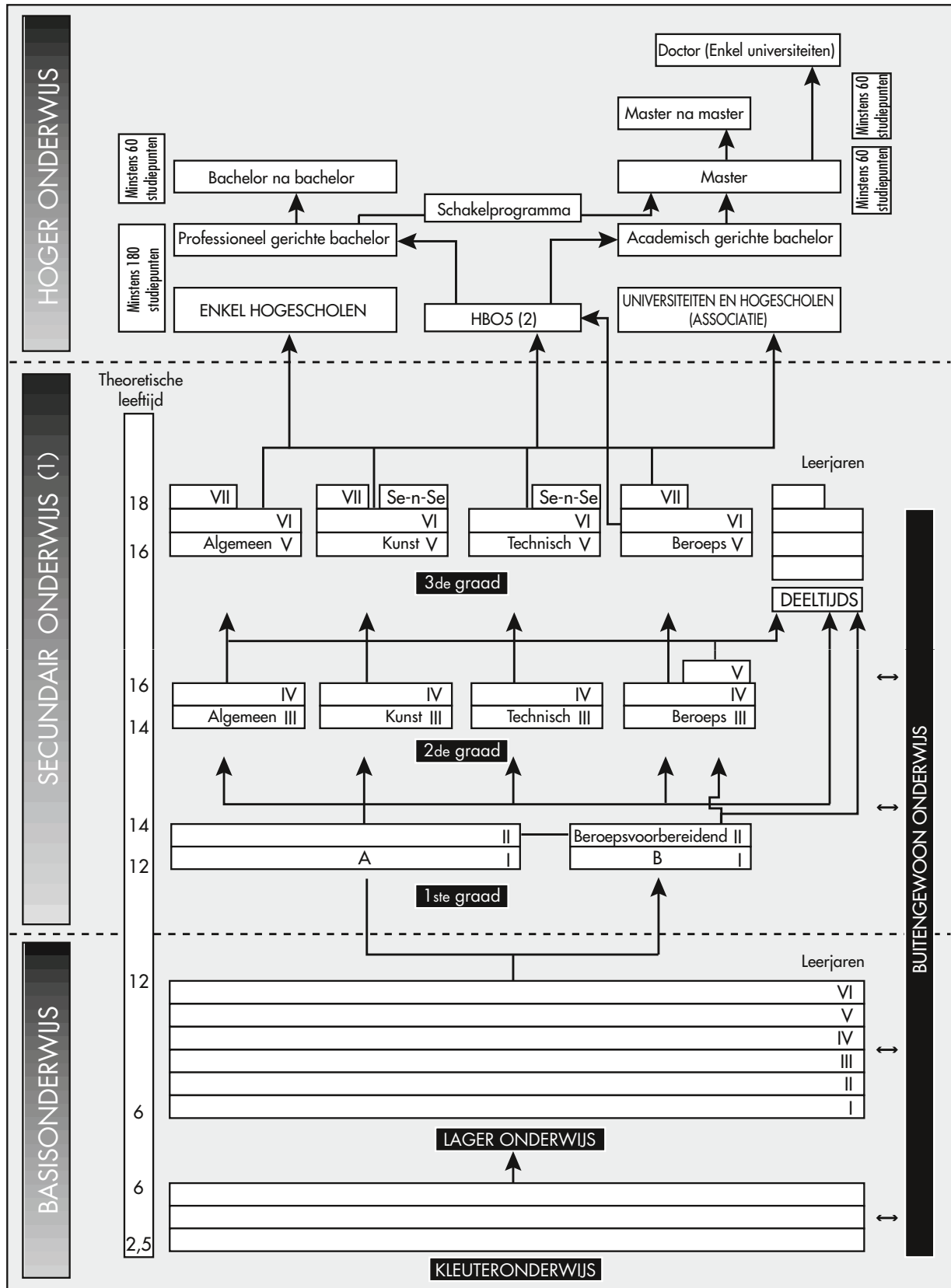
In geval van **besmettelijke ziekten** bij leerlingen of onderwijspersoneel moet het CLB maatregelen nemen die de verdere verspreiding van die ziekten helpen voorkomen, de zogenaamde **profylactische maatregelen**.

Die maatregelen zijn een gezamenlijke verantwoordelijkheid van school en CLB: beide partijen moeten immers samenwerken om de verspreiding van besmettelijke ziekten te voorkomen.

Het is de taak van elke leerkracht om aan signaaldetectie te doen en gepast met deze signalen om te gaan. Vaak kan de school binnen het kader van haar leerlingbegeleiding zelf rond deze signalen werken. Leerkrachten zijn echter geen hulpverleners. Een school kan twijfelen en zich afvragen of er niet meer begeleiding nodig is dan zij zelf kan garanderen. In zo'n geval richt de school zich het best tot het CLB.

Het CLB doet, in samenspraak met de school, aan vraagverheldering en bekijkt of er eventueel moet doorverwezen worden naar meer professionele hulp. Het CLB krijgt immers vanuit het decreet CLB de belangrijke rol van **draaischijf tussen onderwijs, welzijns- en gezondheidssector**. CLB's vormen in het verlengde daarvan een netwerk met de diensten uit hun regio die hulp aan jongeren kunnen bieden.

STRUCTUUR VAN HET VLAAMS ONDERWIJS SCHOOL- EN ACADEMIEJAAR 2015-2016

- (1) Het modulair onderwijs wordt niet in graden en leerjaren ingedeeld en is bijgevolg niet in het schema opgenomen.
- (2) De opleidingen hoger beroepsonderwijs (HBO5) kunnen ingericht worden door de centra voor volwassenenonderwijs maar ook door de hogescholen. HBO5 verpleegkunde wordt georganiseerd door instellingen van het voltijds secundair onderwijs. Het HBO5 behoort tot het hoger onderwijs.

TOELICHTING

1.1. Algemeen

De leerlingenaantallen die in dit statistisch jaarboek vermeld worden, hebben betrekking op alle ingeschreven leerlingen op 1 februari 2016 (m.a.w. inclusief vrije leerlingen, correct ingeschreven niet-regelmatige leerlingen,...). In het hoger onderwijs worden, tenzij anders vermeld, het aantal actieve inschrijvingen in een diplomacontract op 30 september 2016 weergegeven. Eén student kan meerdere inschrijvingen hebben in het hoger onderwijs.

In het volwassenenonderwijs wordt het aantal inschrijvingen in opleidingen gestart binnen de referentieperiode 1/4/2015-31/3/2016 geteld. In het deeltijds kunstonderwijs wordt het aantal inschrijvingen van financierbare leerlingen op 1 februari 2016 geteld. Dit aantal ligt hoger dan het aantal fysieke personen omdat een leerling voor meerdere studierichtingen ingeschreven kan zijn.

1.2. Buitengewoon onderwijs

De leerlingen in het buitengewoon onderwijs van het type 5 worden niet in de tabellen opgenomen. Deze leerlingen volgen, omwille van een langdurige ziekte, tijdelijk les in het buitengewoon onderwijs. Om dubbeltellingen te vermijden (leerlingen in een type 5-school mogen ook ingeschreven blijven in hun oorspronkelijke school), worden deze leerlingen niet in het cijfermateriaal van het buitengewoon onderwijs meegeteld.

De registratie op 1 februari geeft slechts een momentopname weer van het aantal leerlingen in het buitengewoon onderwijs van het type 5. Het leerlingenaantal fluctueert gedurende het hele jaar. Daarom is het meer aangewezen om voor het buitengewoon onderwijs van het type 5 de gemiddelde aanwezigheid op jaarbasis weer te geven. Deze wordt berekend voor de periode tussen 1 februari 2015 en 31 januari 2016 en wordt in voetnoot onder de tabellen van het buitengewoon onderwijs vermeld.

In de tabellen met het aantal scholen buitengewoon onderwijs worden de scholen die buitengewoon onderwijs van het type 5 aanbieden niet opgenomen. Naar analogie met de tabellen over het aantal leerlingen, wordt het aantal type 5-scholen in voetnoot vermeld.

1.3. Kleuteronderwijs

Na acht opeenvolgende jaren met een toename van het aantal inschrijvingen in het kleuteronderwijs was er in het schooljaar 2014-2015 een daling van het aantal kleuters. Deze daling zet zich door in 2015-2016 (-713 kleuters). Ze is grotendeels terug te vinden in het gewoon kleuteronderwijs (-697 kleuters). In het buitengewoon kleuteronderwijs is er een daling met -16 (-0,80%).

	Gewoon kleuteronderwijs			Buitengewoon kleuteronderwijs			Totaal kleuteronderwijs		
02-03 t.o.v. 01-02	-1.401	of	-0,59%	+40	of	+2,37%	-1.361	of	-0,57%
03-04 t.o.v. 02-03	-1.466	of	-0,62%	-6	of	-0,35%	-1.472	of	-0,62%
04-05 t.o.v. 03-04	-1.779	of	-0,76%	+71	of	+4,13%	-1.708	of	-0,72%
05-06 t.o.v. 04-05	-463	of	-0,20%	+30	of	+1,68%	-433	of	-0,18%
06-07 t.o.v. 05-06	+635	of	+0,27%	+86	of	+4,72%	+721	of	+0,31%
07-08 t.o.v. 06-07	+4.186	of	+1,79%	+43	of	+2,25%	+4.229	of	+1,80%
08-09 t.o.v. 07-08	+5.952	of	+2,51%	+27	of	+1,38%	+5.979	of	+2,50%
09-10 t.o.v. 08-09	+6.909	of	+2,84%	-15	of	-0,76%	+6.894	of	+2,81%
10-11 t.o.v. 09-10	+7.033	of	+2,81%	+13	of	+0,82%	+7.046	of	+2,79%
11-12 t.o.v. 10-11	+5.179	of	+2,01%	+11	of	+0,56%	+5.190	of	+2,00%
12-13 t.o.v. 11-12	+3.350	of	+1,28%	+37	of	+1,86%	+3.387	of	+1,28%
13-14 t.o.v. 12-13	+3.244	of	+1,22%	+19	of	+0,94%	+3.263	of	+1,22%
14-15 t.o.v. 13-14	-744	of	-0,28%	-42	of	-2,06%	-786	of	-0,29%
15-16 t.o.v. 14-15	-697	of	-0,26%	-16	of	-0,80%	-713	of	-0,26%

1.4. Lager onderwijs

In het lager onderwijs is er vanaf het schooljaar 2010-2011 een steeds grotere toename van het leerlingenaantal. In het schooljaar 2014-2015 was er een stijging met +11.368 leerlingen (+2,84%) in het gewoon lager onderwijs. In 2015-2016 is de toename nog iets groter, namelijk +11.814 (2,87%). In het buitengewoon lager onderwijs zien we dat de daling van de voorbije drie jaar zich versterkt doorzet. In 2015-2016 was er een afname met -1.905 (-6,93%) leerlingen.

	Gewoon lager onderwijs			Buitengewoon lager onderwijs			Totaal lager onderwijs		
02-03 t.o.v. 01-02	-3.218	of	-0,79%	+107	of	+0,44%	-3.111	of	-0,72%
03-04 t.o.v. 02-03	-4.693	of	-1,16%	+51	of	+0,19%	-4.642	of	-1,08%
04-05 t.o.v. 03-04	-5.705	of	-1,43%	-184	of	-0,68%	-5.889	of	-1,38%
05-06 t.o.v. 04-05	-4.937	of	-1,25%	-15	of	-0,06%	-4.952	of	-1,18%
06-07 t.o.v. 05-06	-1.816	of	-0,47%	+41	of	+0,15%	-1.775	of	-0,43%
07-08 t.o.v. 06-07	-2.600	of	-0,67%	+346	of	+1,29%	-2.254	of	-0,54%
08-09 t.o.v. 07-08	-2.675	of	-0,70%	+403	of	+1,48%	-2.272	of	-0,55%
09-10 t.o.v. 08-09	-1.685	of	-0,44%	+162	of	+0,59%	-1.523	of	-0,37%
10-11 t.o.v. 09-10	+1.786	of	+0,47%	+520	of	+1,88%	+2.306	of	+0,57%
11-12 t.o.v. 10-11	+4.713	of	+1,23%	+341	of	+1,21%	+5.054	of	+1,23%
12-13 t.o.v. 11-12	+5.655	of	+1,46%	-85	of	-0,30%	+5.570	of	+1,34%
13-14 t.o.v. 12-13	+7.378	of	+1,88%	-174	of	-0,61%	+7.204	of	+1,71%
14-15 t.o.v. 13-14	+11.368	of	+2,84%	-824	of	-2,91%	+10.544	of	+2,46%
15-16 t.o.v. 14-15	+11.814	of	+2,87%	-1.905	of	-6,93%	+9.909	of	+2,26%

1.5. Secundair onderwijs met volledig leerplan

Na acht opeenvolgende jaren waarin de leerlingenpopulatie in het secundair onderwijs daalde, zien we in het schooljaar 2015-2016 terug een stijging met +1.053 (+0,24%) leerlingen.

In het voltijds gewoon secundair onderwijs is de daling met -622 leerlingen die er vorig schooljaar nog was, omgezet in een toename met +1.381 (+0,33%) leerlingen. In het buitengewoon secundair onderwijs is er na een jarenlange toename van het aantal leerlingen voor het eerst een daling in 2015-2016: -328 (-1,59%).

	Voltijds gewoon secundair onderwijs			Buitengewoon secundair onderwijs			Totaal secundair onderwijs		
02-03 t.o.v. 01-02	+5.300	of	+1,28%	+318	of	+1,98%	+5.618	of	+1,31%
03-04 t.o.v. 02-03	+8.543	of	+2,04%	+390	of	+2,38%	+8.933	of	+2,05%
04-05 t.o.v. 03-04	+7.126	of	+1,67%	+601	of	+3,58%	+7.727	of	+1,74%
05-06 t.o.v. 04-05	+4.502	of	+1,03%	+408	of	+2,35%	+4.910	of	+1,09%
06-07 t.o.v. 05-06	-212	of	-0,05%	+388	of	+2,18%	+176	of	+0,04%
07-08 t.o.v. 06-07	-1.023	of	-0,23%	+74	of	+0,41%	-949	of	-0,21%
08-09 t.o.v. 07-08	-2.169	of	-0,49%	+285	of	+1,56%	-1.884	of	-0,41%
09-10 t.o.v. 08-09	-6.401	of	-1,47%	+467	of	+2,52%	-5.934	of	-1,31%
10-11 t.o.v. 09-10	-4.925	of	-1,15%	+472	of	+2,48%	-4.453	of	-0,99%
11-12 t.o.v. 10-11	-4.135	of	-0,97%	+348	of	+1,79%	-3.787	of	-0,85%
12-13 t.o.v. 11-12	-1.868	of	-0,44%	+342	of	+1,72%	-1.526	of	-0,35%
13-14 t.o.v. 12-13	-1.348	of	-0,32%	+318	of	+1,58%	-1.030	of	-0,23%
14-15 t.o.v. 13-14	-622	of	-0,15%	+166	of	+0,81%	-456	of	-0,10%
15-16 t.o.v. 14-15	+1.381	of	+0,33%	-328	of	-1,59%	+1.053	of	+0,24%

Tijdens het schooljaar 2015-2016 telde het onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers 4.113 leerlingen.

Op 1 september 2010 werd het hoger beroepsonderwijs (HBO5) ingevoerd in het Vlaams onderwijsbestel. De opleiding verpleegkunde die vroeger behoorde tot de vierde graad van het beroepssecundair onderwijs, ging vanaf die datum over naar het hoger beroepsonderwijs (HBO5 verpleegkunde). Het hoger beroepsonderwijs behoort tot het niveau hoger onderwijs. Dit verklaart de opvallende daling in de cijfers van het gewoon secundair onderwijs in het schooljaar 2009-2010. Op 1 februari 2016 werden er 7.434 cursisten geteld in HBO5 verpleegkunde.

1.6. Hoger onderwijs

De cijfers voor hoger onderwijs in het voorliggend statistisch jaarboek zijn afkomstig uit de Databank Hoger Onderwijs (DHO) en worden per inschrijving weergegeven. Eén student kan meerdere inschrijvingen hebben in het hoger onderwijs. Het aantal inschrijvingen is dus niet gelijk aan het aantal studenten. In de tabellen hieronder wordt wel per student gerapporteerd om de vergelijking met vroegere academiejaren mogelijk te maken.

In het hoger onderwijs kunnen studenten zich gedurende het volledige academiejaar in- en uitschrijven. De cijfers van 30 september, na afloop van het academiejaar, geven een realistisch beeld van de studentenpopulatie. In deze editie zijn de inschrijvingen opgenomen die nog actief waren op 30 september 2016. Inschrijvingen waarvoor werd uitgeschreven vóór deze datum, worden niet vermeld in de tabellen (behalve op de pagina's 190, 193 en 231: daar worden de uitschrijvingen éénmalig vermeld).

In het academiejaar 2013-2014 is het hoger onderwijs in Vlaanderen grondig hervormd. De hogescholen hebben hun academische bachelor- en masteropleidingen, met uitzondering van de kunstopleidingen en de academische opleidingen van Hogere Zeevaartschool, overgedragen aan de universiteiten. Dit verklaart de sprong in de datareeksen die hieronder weergegeven worden.

In het academiejaar 2015-2016 steeg de totale studentenpopulatie in de basisopleidingen met +1,16% ten opzichte van het academiejaar 2014-2015.

Hoger onderwijs

02-03 t.o.v. 01-02	+468	of	+0,30%
03-04 t.o.v. 02-03	+517	of	+0,33%
04-05 t.o.v. 03-04	1.173	of	+0,75%
05-06 t.o.v. 04-05	+3.349	of	+2,12%
06-07 t.o.v. 05-06	+1.804	of	+1,12%
07-08 t.o.v. 06-07	+5.203	of	+3,19%
08-09 t.o.v. 07-08	+7.230	of	+4,29%
09-10 t.o.v. 08-09	+10.068	of	+5,73%
10-11 t.o.v. 09-10	+9;812	of	+5,28%
11-12 t.o.v. 10-11	+6.835	of	+3,49%
12-13 t.o.v. 11-12	+5.098	of	+2,52%
13-14 t.o.v. 12-13	+4.233	of	+2,04%
14-15 t.o.v. 13-14	+2.931	of	+1,38%
15-16 t.o.v. 14-15	+2.497	of	+1,16%

Hogescholenonderwijs

02-03 t.o.v. 01-02	+322	of	+0,32%
03-04 t.o.v. 02-03	+517	of	+0,52%
04-05 t.o.v. 03-04	+1.007	of	+1,01%
05-06 t.o.v. 04-05	+1.182	of	+1,17%
06-07 t.o.v. 05-06	+110	of	+0,11%
07-08 t.o.v. 06-07	+1.697	of	+1,66%
08-09 t.o.v. 07-08	+3.158	of	+3,03%
09-10 t.o.v. 08-09	+6.556	of	+6,11%
10-11 t.o.v. 09-10	+6.665	of	+5,84%
11-12 t.o.v. 10-11	+4.747	of	+3,93%
12-13 t.o.v. 11-12	+3.554	of	+2,83%
13-14 t.o.v. 12-13	-18.370	of	-14,22%
14-15 t.o.v. 13-14	+2.918	of	+2,63%
15-16 t.o.v. 14-15	+2.358	of	+2,07%

Universitair onderwijs

02-03 t.o.v. 01-02	+146	of	+0,26%
03-04 t.o.v. 02-03	0	of	0,00%
04-05 t.o.v. 03-04	+166	of	+0,29%
05-06 t.o.v. 04-05	+2.167	of	+3,80%
06-07 t.o.v. 05-06	+1.694	of	+2,86%
07-08 t.o.v. 06-07	+3.506	of	+5,76%
08-09 t.o.v. 07-08	+4.229	of	+6,57%
09-10 t.o.v. 08-09	+3.555	of	+5,18%
10-11 t.o.v. 09-10	+2.708	of	+3,74%
11-12 t.o.v. 10-11	+2.072	of	+2,76%
12-13 t.o.v. 11-12	+1.582	of	+2,05%
13-14 t.o.v. 12-13	+22.607	of	+28,72%
14-15 t.o.v. 13-14	+36	of	+0,04%
15-16 t.o.v. 14-15	+113	of	+0,11%

Vanaf 2008-2009 is in de tabellen hierboven de som van de aangroei van de studentenpopulatie aan de hogescholen en de universiteiten niet gelijk aan de totale aangroei in het hoger onderwijs. Een student die zowel aan een hogeschool als een universiteit ingeschreven is, wordt zowel bij de hogescholen als bij de universiteiten geteld, terwijl het slechts om één student gaat.

1.7. Volwassenenonderwijs en basiseducatie

Het secundair volwassenenonderwijs kende tijdens de referentieperiodes 2010-2011 t.e.m. 2012-2013 een stijging van het aantal cursisten. De voorbije referentieperiodes toonden een wisselend beeld. In de referentieperiode 2015-2016 was er een forse daling van het aantal inschrijvingen.

Bij het hoger beroepsonderwijs van het volwassenenonderwijs zien we een wisselend beeld: soms is er een stijging, soms is er een daling van het aantal cursisten, maar over het algemeen blijven de schommelingen beperkt.

Voor de specifieke lerarenopleiding van het volwassenenonderwijs was er een aantal jaren een bescheiden toename van het aantal cursisten. In 2014-2015 was er evenwel een kleine daling die zich in 2015-2016 sterker doorzette: -515 (-5,51%) inschrijvingen.

Volwassenenonderwijs

Secundair volwassenenonderwijs			
1/4/2010 - 31/3/2011 t.o.v. 1/4/2009 - 31/3/2010	+10.664	of	+3,51%
1/4/2011 - 31/3/2012 t.o.v. 1/4/2010 - 31/3/2011	+8.168	of	+2,60%
1/4/2012 - 31/3/2013 t.o.v. 1/4/2011 - 31/3/2012	+5.343	of	+1,66%
1/4/2013 - 31/3/2014 t.o.v. 1/4/2012 - 31/3/2013	-3.184	of	-0,97%
1/4/2014 - 31/3/2015 t.o.v. 1/4/2013 - 31/3/2014	+978	of	+0,30%
1/4/2015 - 31/3/2016 t.o.v. 1/4/2014 - 31/3/2015	-9.021	of	-2,77%

Hoger beroepsonderwijs van het volwassenenonderwijs			
1/4/2010 - 31/3/2011 t.o.v. 1/4/2009 - 31/3/2010	-438	of	-2,41%
1/4/2011 - 31/3/2012 t.o.v. 1/4/2010 - 31/3/2011	+478	of	+2,69%
1/4/2012 - 31/3/2013 t.o.v. 1/4/2011 - 31/3/2012	-322	of	-1,77%
1/4/2013 - 31/3/2014 t.o.v. 1/4/2012 - 31/3/2013	+76	of	+0,42%
1/4/2014 - 31/3/2015 t.o.v. 1/4/2013 - 31/3/2014	-127	of	-0,71%
1/4/2015 - 31/3/2016 t.o.v. 1/4/2014 - 31/3/2015	-420	of	-2,35%

Specifieke lerarenopleiding van het volwassenenonderwijs			
1/4/2010 - 31/3/2011 t.o.v. 1/4/2009 - 31/3/2010	+783	of	+9,42%
1/4/2011 - 31/3/2012 t.o.v. 1/4/2010 - 31/3/2011	+102	of	+1,12%
1/4/2012 - 31/3/2013 t.o.v. 1/4/2011 - 31/3/2012	+106	of	+1,15%
1/4/2013 - 31/3/2014 t.o.v. 1/4/2012 - 31/3/2013	+120	of	+1,29%
1/4/2014 - 31/3/2015 t.o.v. 1/4/2013 - 31/3/2014	-70	of	-0,74%
1/4/2015 - 31/3/2016 t.o.v. 1/4/2014 - 31/3/2015	-515	of	-5,51%

Basiseducatie

In de referentieperiode 1/4/2015-31/3/2016 was er opnieuw een forse toename van het aantal cursisten in de basiseducatie: +6.341 of +12,08%.

Basiseducatie			
1/4/2011 - 31/3/2012 t.o.v. 1/4/2010 - 31/3/2011	-626	of	-1,36%
1/4/2012 - 31/3/2013 t.o.v. 1/4/2011 - 31/3/2012	+497	of	+1,10%
1/4/2013 - 31/3/2014 t.o.v. 1/4/2012 - 31/3/2013	+2.081	of	+4,55%
1/4/2014 - 31/3/2015 t.o.v. 1/4/2013 - 31/3/2014	+4.648	of	+9,71%
1/4/2015 - 31/3/2016 t.o.v. 1/4/2014 - 31/3/2015	+6.341	of	+12,08%

1.8. Deeltijds kunstonderwijs

In het deeltijds kunstonderwijs was er, met uitzondering van het schooljaar 2008-2009, in alle beschouwde schooljaren een toename van het aantal financierbare leerlingen. In 2015-2016 was er een stijging met +1.994 of +1,13%.

01-02 t.o.v. 00-01	+4.658	of	+3,30%
02-03 t.o.v. 01-02	+4.113	of	+2,82%
03-04 t.o.v. 02-03	+3.830	of	+2,56%
04-05 t.o.v. 03-04	+4.161	of	+2,71%
05-06 t.o.v. 04-05	+4.411	of	+2,80%
06-07 t.o.v. 05-06	+3.034	of	+1,87%
07-08 t.o.v. 06-07	+2.909	of	+1,76%
08-09 t.o.v. 07-08	-419	of	-0,25%
09-10 t.o.v. 08-09	+2.690	of	+1,60%
10-11 t.o.v. 09-10	+1.326	of	+0,78%
11-12 t.o.v. 10-11	+1.823	of	+1,06%
12-13 t.o.v. 11-12	+616	of	+0,36%
13-14 t.o.v. 12-13	+1.149	of	+0,66%
14-15 t.o.v. 13-14	+553	of	+0,32%
15-16 t.o.v. 14-15	+1.994	of	+1,13%

